

Horeca

Aanvankelijk de naam van de na de Tweede Wereldoorlog gevormde bedrijfsgroep Hotel-, Restaurant- en Cafébedrijven, nu gebruikelijk als aanduiding voor de afzonderlijke ondernemingen: horeca-bedrijven. De hoofdmoot van de Zaanse horeca heeft door de eeuwen heen eigenlijk altijd bestaan uit eenvoudige café's. Pas laat in de 20e eeuw kwamen ook het Hotel- en het Restaurantbedrijf tot een ontwikkeling, die meer aansluit bij het economisch belang van de Zaanstreek.

De nabijheid van [Amsterdam](#) met talrijke hotels en restaurants, zal de opkomst van deze bedrijven geremd hebben, evenals de nabijheid van de meer op toerisme georiënteerde kuststrook. Inmiddels is daarentegen voor grote groepen van de bevolking verandering opgetreden in de levens- en uitgaansgewoonten, ten profijte van de horeca.

Toch is ook in het verleden dikwijls geprobeerd een Zaanse hotellerie van de grond te krijgen. Pogingen waren: Van Poeteren, Reitsma, Het Wapen van Amsterdam gevestigd aan Dam 8, De Nieuwe Sociëteit te Wormerveer, Het Wapen van Zaandam en Neuf aan de Westzijde, in 1918 omgebouwd tot bioscoop Flora, nadien gesloopt.

Geen dezer bedrijven kon het bolwerken; hun faam reikte nooit buiten de streek. Uitzondering was De Karseboom op de Dam. Eigenaar Karel Koopman wist landelijk de aandacht te trekken door in 1925 en 1934 kampioen in het [driebanden](#) te worden, en buitte promotioneel ook uit dat zijn dochter Jopie in 1929 Miss Holland werd en in datzelfde jaar trouwde met [ZFC](#)-midvoor Klaas Breeuwer.

Biljart speelde vanaf het begin van de 20e eeuw een voorname rol in het Zaanse café-leven, zoals eerder het [kolven](#) belangrijk was. In vrijwel ieder café was wel een biljart te vinden; de kroon werd gespannen door de vóór de oorlog zeer bekende lunchroom Tromp in de Westzijde hoek Zeemansstraat, waar vijf biljarttafels stonden. Gekolfd kon alleen worden in gelegenheden met een grote zaal, aangezien een kolfbaan zo'n twintig meter lang is. Kolfbanen waren onder meer te vinden in De Waakzaamheid te Koog, Café De Zwaan te Zaandijk en Café Landzicht te Wormer. Thans kan nog gekolfd worden in Café Het Moriaanshoofd te Wormer, tot 1989 ook in de toen gesloopte Sociëteit Ons Genoegen te Krommenie.

De oudste Zaanse horeca-bedrijven waren de [Herbergen](#). Daarvan waren er zeer veel aanwezig. De herbergen dienden in veel gevallen als centrum van het gemeenschapsleven, waar veilingen, feestavonden en vergaderingen werden gehouden, en waar in sommige gevallen bijvoorbeeld ook de aanmonstering voor de scheepvaart plaats had. De herbergen waren dikwijls gevestigd nabij sluizen.

Het wegverkeer was in het verleden nauwelijks van belang, al het vervoer vond plaats over water. De sluizen waren daarbij een knooppunt. Schippers en hun knechten moesten hier dikwijls enige tijd wachten, en deden dat dan bij voorkeur in een nabije herberg. Bovendien verzamelden zich de losse ploegen bij de sluizen, die zorg droegen voor het overladen van de schepen: ook deze sjouwerlui konden goede klanten van de herbergen zijn. Tot op heden zijn in de Zaanstreek horeca-gelegenheden te vinden aan het water en in de buurt van voormalige sluizen: Het Zwaantje te West-Knollendam, Café Sman te Wormerveer, 'Vanouds Oost-Indië` te Zaandijk, De [Waakzaamheid](#) te Koog, 't Haantje in Zaandam bij de Mallegatsluis en verscheidene gelegenheden nabij de Damsluizen.

Toen aan het einde van de 19e eeuw het wegverkeer in belang toenam, ontstond een nieuwe traditionele vestigingsplaats voor horeca-bedrijven bij de bruggen. Zo ontstond Café De Visser bij de vroegere tolbrug over de Nauernasche Vaart. Café Stam bij de Noorderbrug te Koog en Café Zaanzicht te Zaandam-Oost bij de verdwenen Hoopbrug.

Vóór en tijdens de [Franse tijd](#) veranderden verscheidene herbergiers de namen van hun herberg, als daar het woord *Prins* in voorkwam. Zo werd De Oude Prins te Westzaandam De Eendracht. De Prins in Westzaan De Bataaf, De Prins in Wormerveer De Vrijheid, De Jonge Prins te Koog De Waakzaamheid. Met uitzondering van De Waakzaamheid werden de namen na de Franse tijd weer terug veranderd.

Aan het einde van de 19e eeuw vormden de Zaanse café's ook het toneel voor politieke debatten. Nu waren het de leiders van de prille arbeidersbeweging die naar de Zaanstreek kwamen en in de Zaanse café's propagandabijeenkomsten organiseerden en in debat gingen met hun politieke tegenstanders. Overigens waren er heel wat zaaleigenaren die weigerden de socialisten hun etablissement te verhuren. Ook de sociale functie van de café's in het dorpsleven bleef bewaard, bijvoorbeeld met opvoeringen door toneelgezelschappen en tijdens de [Spuitfeesten](#).

Gedurende de Tweede Wereldoorlog hoefden de bedrijven met *Prins* in de naam dat niet te veranderen. De oorlog kostte het leven aan drie in de Zaanse horeca vooraanstaande personen: het echtpaar Ero van De Waakzaamheid en de heer Thomas van De Nieuwe Sociëteit te Wormerveer. Zij maakten deel uit van de [Stijkelgroep](#).

Na de oorlog kwam het horeca-leven tot nieuwe bloei, ofschoon aanvankelijk bier, wijn en gedistilleerd maar mondjesmaat waren te krijgen. Tijdens de bevrijdingsfeesten, grotendeels gevierd op straat, konden de mensen evenwel ook zónder. Na de bevrijding kwam het verenigingsleven weer snel op gang, met de traditionele uitvoeringen, al dan niet met bal na. De Zaanse horeca zou zich na de oorlog ook anderszins gaan ontwikkelen, in plaats van buurt- of dorpsgebonden betrekkelijk kleine herbergen, kwamen er grotere min of meer centrale horeca-gelegenheden.

Ten dele was die ontwikkeling al voor de oorlog in gang gezet, toen J. Renooy een banketbakkerijrestaurant begon, [Huis te Zaanen](#). Binnen enkele jaren verwierf de zaak een zeer goede naam als gelegenheid voor recepties en diners. Na de oorlog zette de ontwikkeling als klasse-restaurant zich verder voort. Als eerste in de Zaanstreek verwierf Renooy zich het lidmaatschap van de 'Confrèrie des Chevaliers Tastevin'. Ten behoeve van buitenlandse zakenrelaties werd ook een in omvang geringe hotelaccommodatie gecreëerd. Huis te Zaanen werd voorts ook bekend als gelegenheid waar Zaanse zakenlieden 's middags zakenlunches hielden.

Een ander bedrijf dat zich hier gaandeweg in specialiseerde was het inmiddels verdwenen eethuis van Loggen te Zaandijk. Ook elders in de streek kwam men tot het besef dat er veranderingen moesten komen, wilde men als Zaanse horeca niet hopeloos achterop raken. [De Prins](#) in Westzaan maakte een aanvang met een verbouwing in fasen, die uiteindelijk leidde tot een volledig vernieuwd bedrijf met een unieke wintertuin, een stijlvol restaurant, een toneelzaal, een koffiekamer en moderne hotelkamers met 28 bedden.

Langs de Nauernasche Vaart, ten zuiden van Vrouwenverdriet, begon het echtpaar Alles in hun boerderij een pension, Sans Souci. Uiteindelijk gaf het echtpaar het boerenbedrijf volledig op en werd de Zuidhollandse stal van de boerderij volledig verbouwd. Het beddenbestand werd uitgebreid tot 28. In de jaren '80 werd de Zaanse hotel-capaciteit aanmerkelijk uitgebreid.

Tegenover de Zaanse Schans waar ooit De Zwaan had gestaan werd Hotel Restaurant De Saense Schans gebouwd met 30 bedden. Vervolgens werd bij en in aansluiting op het nieuwe NS-station van Zaandam Intel Zaanstad gebouwd, met niet minder dan 140 bedden. De totale hoeveelheid hotelbedden van Zaanstad kwam hiermee op 232. Behalve de gecombineerde hotel-restaurantbedrijven, ontstond na de oorlog ook een aantal bedrijven, die zich uitsluitend op het restaurant-gedeelte richtten.

Centraal op de Zaanse Schans kreeg [De Hoop op d'Swarte Walvis](#) gestalte, het eerste en enige

Zaanse restaurant dat zich een Michelinster verwierf. Aanvankelijk werd het restaurant opgezet als laagdrempelig, gaandeweg nam De Kraai, eveneens op de Zaanse Schans gevestigd, deze functie over en ontwikkelde De Walvis zich als een specialiteiten-restaurant.

Een spectaculaire nieuwkomer was De Oude Herberg, een miljoenen-investering in de polder tussen Westzaan en het Noordzeekanaal. Er waren twee restaurants in het pand gevestigd en voorts een kegelbaan, een biljartzaal, verschillende terrassen en bars. In de jaren '70 en '80 nam het aantal restaurants in de Zaanstreek gestaag toe. In Zaandam-West ontstond aan de Zaan bijvoorbeeld het specialiteiten-restaurant Sans Pareil, in Wormerveer De Rijke Jonker, in Koog na verscheidene naamswijzigingen La Petite Elodie.

Voorts kwamen er Chinees-Indische, Italiaanse, Griekse en Turkse restaurants, shoarma-restaurants, een vestiging van McDonalds, verscheidene koffie-shops, bistro's, eet-café's, grill-restaurants, brasserieën, snack-bars, lunchrooms et cetera.

Eveneens in de jaren '70 was er wat betreft de café's gaandeweg steeds meer een ontwikkeling naar een inrichting als dancing of een discotheek. In Zaandam waren er zaken als Het Slop, Dam 8, Z9, Het Fust, Cockey's Club, in Zandijk De Showboat en in Krommenie bijvoorbeeld La Bamba. In de jaren '80 zette deze ontwikkeling zich verhevigd door, waarbij tevens verscheidene zaken meer 'standing' nastreefden en zich meer op specifieke doelgroepen richtten. Het Slop werd Te Warskip, Het Fust werd Passe Partout, Z9 werd De Prinsenhof, Dam 8 werd na een brand Ambiance, in Koog werd de bijna ten onder gegane Waakzaamheid nieuw leven ingeblazen, in Wormerveer kwam Ten Dance, oorspronkelijk: De Nieuwe Soos, in Zaandam werd het zeer ambitieuze complex Metropool opgezet, 's lands grootste discotheek, en in Krommenie kwam Vegas.

Voorts hebben de kleinere en grotere buurten dorpscafé's zich weten te handhaven. In 1989 begon in de Zaanstreek een proef met vrije sluitingstijden voor de horeca-bedrijven. De Zaanse horeca-ondernemers zetten in aansluiting daarop een eigen vervoersproject voor hun klanten op. In totaal zijn in de Zaanstreek ruim 200 horeca-bedrijven gevestigd.

D. Breeuwer

[economie](#), [actualiseren](#), [horeca](#)

From:

<https://www.zaanwiki.nl/encyclopedie/> - ZaanWiki

Permanent link:

<https://www.zaanwiki.nl/encyclopedie/doku.php?id=horeca>

Last update: **2019/04/29 20:29**

